

NU IS HET GENOEG! STOP MET ILLEGAAL SLOPEN ZEEMANSGRAVEN

Hr.Ms. Java was een Nederlandse lichte kruiser en lijkt geheel vermist.

«Nederlandse oorlogsschepen in Javazee verdwenen.» Dit kopten de media eind vorig jaar. Het ging om marineschepen die zijn vergaan tijdens de Slag in de Javazee op 27 februari 1942. Dit is helaas niet de eerste melding over het verdwijnen van scheepswrakken, wereldwijd zijn er al veel meer zeemansgraven ‘in rook opgegaan’.

Woedende reacties verschenen er in de media na het bericht van de ‘verdwenen’ oorlogsschepen in de Javazee. Door een onbekende oorzaak leken de drie Nederlandse oorlogsschepen geheel of gedeeltelijk van de zeebodem verdwenen te zijn. Een internationaal duikteam deed de onthutsende ontdekking, dat op de zeemansgraven wilde duiken in verband met de 75e herdenking volgend jaar. Er zou als tastbare erkenning voor de nabestaanden een plaquette worden geplaatst bij de schepen en daarnaast zou ook de status als ‘oorlogsgraf’ worden benadrukt. Maar twee van de drie graven waren volledig verdwenen, van het derde graf was slechts een deel over. Het was duidelijk dat illegale bergers aan het werk waren geweest. Grafschennis is een ernstig vergrijp: wrakken van oorlogsschepen waarop militairen zijn omgekomen, vormen een laatste rustplaats en zijn dus oorlogsschepen. De overheid van Indonesië gaat samen met Nederland en Groot-Brittannië onderzoeken wat er is gebeurd want iedereen is het erover

eens dat dit niet nogmaals mag plaatsvinden. De reden waarom scheepswrakken worden geplunderd is enkel om de grote bedragen die ermee gemoeid gaan. Koper levert € 4 per kilo op en brons € 3,50. De Javaschepen bestaan grotendeels uit pantserstaal en dat levert € 1 per kilo op. De bergers trekken ook lood, zink en aluminium uit de zee omhoog waar ze nog eens € 1 per kilo voor vangen. Al met al leuke verdiensten, als je nagaat dat het bergen zelf niet veel kost. Een bergingsschip met een grijper scheurt stukken staal los en legt dit aan boord van het schip. Een omgebouwde trawler met grijparm kan tot 200 meter diepte 35 ton uit het water hijsen. Daarnaast worden magneten gebruikt of stalen ballen die een vrije val maken op het wrak om zo de constructie te breken. Veel mankracht is daar niet voor nodig.

NIEUWE ERFGODEWET

Ook dichtbij huis worden zeemansgraven geplunderd. Stichting Duik De Noordzee Schoon strijdt al jarenlang tegen het illegaal slopen van scheepswrakken in de Noordzee. Mede dankzij het actievoeren van

de stichting is de nieuwe Erfgoedwet ontstaan (zie volgende pagina). Minister van Cultuur, Jet Bussemaker, heeft de wet aangepast zodat scheepswrakken beter beschermd kunnen worden. In Groot-Brittannië beschuldigt een onderwaterarcheoloog een Nederlands bergingsbedrijf dat al enkele jaren illegaal staal van de HMS Queen Mary sloopt. De geborgen onderdelen liggen nu in een museum, maar een grote koperen schroef is omgesmolten puur en alleen om het geld. Dit terwijl het oorlogsschip onder de bescherming van de uit 1986 *Protection for Military Remains Act* valt. Gelukkig is er ook nog een beetje goed nieuws: er zijn al wat successen geboekt op het gebied van draagvlakvergroting en gezamenlijk optrekken bij de bescherming van de wrakken. In Nederland moet de eerste veroordeling nog plaatsvinden, maar dat lijkt een kwestie van tijd. In Engeland en Duitsland zijn al wel scheepswrakkenplundersers veroordeeld. Met de nieuwe Erfgoedwet in de hand moet het makkelijker zijn bewijsvoering rond te krijgen en daders van strafbare feiten op het gebied van maritiem erfgoed te veroordelen.

ROD MACDONALD TECHNISCH WRAKDUIKER EN ONDERZOEKER

«Stelselmatige illegale sloop van deze schepen vervult me met walging»

De huidige explosie van illegale bergingen op de historische marineschepen van vele landen in de Zuid-Chinese Zee, Javazee en Noordzee is ronduit schokkend en zeer verontrustend. Deze schepen zijn oorlogsgraven want daar rusten duizenden militairen! Er zijn nog veel overlevenden van het Britse slagschip HMS Prince of Wales en de kruiser HMS Repulse in leven die ik ontmoet heb. Het zijn hun scheepsmaten, vrienden en collega's die nog steeds in deze schepen liggen. De zonen, dochters en kleinkinderen van degenen die zijn omgekomen, zijn diep bedroefd bij de gedachte dat de resten van hun dierbaren opzij worden gegooid als menselijk afval. De omgekomen marinemensen van elk van de betrokken landen hebben een groot offer gebracht, zij verdienen ons respect.

WOUTER WALDUS ARCHEOLOOG ADC MARITIEM

«Het zegt veel over het gebrek aan historisch bewustzijn»

Ik vind het ronduit schokkend dat oorlogsgraven worden geplunderd. Het zegt veel over het gebrek aan historisch bewustzijn en het opportunisme in deze wereld. Ik denk dat juist in een tijd dat de wereld weer in conflict is of dreigt te raken op allerlei gebieden, dat deze sporen uit het verleden van belang zijn. Net zoals dat mensen zich bewust moeten zijn van de kwetsbaarheid van het milieu en onze rol daarin, moeten we ons ook altijd bewust zijn van onze positie in de menselijke historie.

MARTIJN MANDERS PROGRAMMALEIDER MARITIEM ERFGOED RCE

«Het behoud van scheepswrakken dient meerdere doelen»

Handhaving is belangrijk, maar we moeten het vooral hebben van draagvlakvergroting. En die komt er, want wrakken zijn, naast bronnen om kennis over ons verleden te verzamelen, ook mooie duiklocaties en goed voor de biodiversiteit. Het behoud van scheepswrakken dient meerdere doelen en bedient verschillende doelgroepen. De versterking van oorlogsgraven en de verontwaardiging die dat bij een hele grote groep mensen oproept, helpt ons om mensen de ogen te openen en ze te laten zien dat we met zorg en respect om moeten gaan met ons maritiem verleden.

WET TEGEN ILLEGAAL SLOPEN

Het is afhankelijk van de positie van het wrak of het wel of niet gesloopt mag worden. Ligt het binnen of buiten de territoriale wateren? Maar ook als er een eigenaar in het spel is, een verzekeraar een eigendomsclaim heeft of een berger met bergingsrechten. Schepen van de VOC, de WIC, de Admiraliteit en Defensie blijven altijd eigendom van de Staat. De verdwenen schepen uit de Javazee waren dus eigendom van de Staat der Nederlanden. Binnen de territoriale wateren (24 of 12 mijlszone) is in Nederland de Erfgoedwet van kracht. Daarbuiten geldt *United Nations Convention on the Law of the Sea*, maar dit VN-zeerechtverdrag gaat vooral over economische zaken (waar is visserij toegestaan en waar mogen olieboringen plaatsvinden).

BEN STIEFELHAGEN, DUK DE NOORDZEE SCHOON

«Dit doen ze om hun brandstofkosten te betalen»

Ja, de bergers zijn nog altijd actief met het slopen van wrakken. Het zijn niet alleen de grote sloopboten, maar ook diverse kleintjes die bijna altijd aan het eind van de duik een aantal voorwerpen van koper of brons van het wrak mee naar boven nemen. Dit doen ze om hun brandstofkosten te betalen. Ze vinden dit na tientallen jaren te hebben gedaan heel normaal. Als ze hierop worden aangesproken, zijn ze verbaasd en niet erg begripvol.

FOTO: COR KUYVENHOVEN

